

MIT TUDNAK DIÁKJAINK AZ OLASZ KULTÚRÁRÓL? A CÉLNYELVI ORSZÁG KULTÚRÁJÁNAK MEGJELENÍTÉSE AZ OLASZ NYELV OKTATÁSÁBAN

REPRESENTATION OF THE TARGET LANGUAGE COUNTRY'S CULTURE
IN ITALIAN LANGUAGE EDUCATION

Szóka Bernadett

szokabernadett@illyes-dombovar.hu

Dombóvári Illyés Gyula Gimnázium

<https://orcid.org/0009-0008-2740-4968>

KIVONAT

A nyelvoktatásban egyre hangsúlyosabb szerepet kap a célnyelvi ország kultúrájának tanítása, mely során meghatározó a tanár kultúraközvetítő szerepe. A tanulmány az olasz mint második idegen nyelv példáján keresztül ad betekintést abba, milyen feltételek / elvárások alapján jelenik meg a kultúratanítás. A cél, hogy a tanuló megfelelő nyelvi-kulturális ismerettel rendelkezzen középiskolai tanulmányai lezárásaként. A pragmatikai kompetencia fejlesztése során a tananyagok / párbeszédtek kulturális tartalma, a beszédminták az országismereti információkon túl a kommunikációs készségfejlesztést is elősegítik.

KULCSSZAVAK:

akkulturáció,
célnyelvi – anyanyelvi kul-
túra, kommunikációs készség-
fejlesztés, az olasz mint
második idegen nyelv,
országismeret,
pragmatikai kompetencia

ABSTRACT

Teaching the culture of the target-language country is becoming increasingly important in language education, with the teacher's role as a cultural mediator being particularly significant. This study provides an insight into the conditions and expectations that shape cultural instruction, using Italian as a foreign language as an example. The ultimate goal is for students to acquire sufficient linguistic and cultural knowledge by the end of their secondary education. In developing pragmatic competence, the cultural content of learning materials and dialogues, as well as speech patterns, not only convey cultural and geographical knowledge but also contribute to the development of communication skills.

KEYWORDS:

acculturation, target language – native language culture, Italian as a foreign language, country studies, pragmatic competence

BEVEZETÉS

A jelenlegi pedagógus-életpályamodell minősítési rendszerében a kutatótanár feladata egyedülálló, mivel célja, hogy a közoktatás fejlesztése érdekében valami újat vigyen a hétköznapi oktatásba. Innovatív és önképző jellege miatt nemcsak a diákot, hanem önmagát is ösztönzi új dolgok kipróbálására, ezáltal mindkét fél motivációját erősítve. A Kutatótanár fokozatot megcélzó pályázat benyújtása során meghatározandó célok kitűzése és kivitelezésének megtervezése. Tanulmányom első részében erre támaszkodva fogalmazom meg gondolataimat, hogy aztán kitérjek a kultúratanítás ismérveire, majd összefoglaljam a diákjaim körében végzett felmérés eredményeit a címben szereplő témakörben.

A nyelv mint az identitás egyik fontos kifejezőeszköze, nem csupán a szavak és a nyelvtan halmazának egysége, jóval inkább annak a környezetnek a visszatükröződése, melyben mindennap használatos. A nyelv nem statikus; a környezete, a nyelvet beszélők közössége alakítja azt. A beszélők közössége képviseli azt a kultúrát, melyen keresztül fejlődik, alakul a nyelv. Ebből következőleg kizárólag a nyelvhez való csupán lexikai és nyelvtani megközelítés akár felületesnek is tűnhet. Ha azonban saját (tehát a célszág) közegében vizsgáljuk, értelmet nyer az a gazdagság, melyet képvisel. Nem véletlen, hogy egy-egy nyelvet az ember valami miatt számára közelállóbbnak talál a másiknál, hiszen köti az általa megismert külföldi emberekhez, a nyelvhez kötődő kultúrához, esetlegesen a célnyelvi ország(ok)ról kialakult sztereotípiákhoz, nem utolsósorban az egyéni nyelvtanulási tapasztalataihoz. Manapság a nyelv hozzáadott értéke (hasznossága, szükségessége a munkaerőpiacon) nyilvánvalóan meghatározó az idegen nyelv-választáskor, sőt, döntően meghatározó, amennyiben egy középiskola több választási lehetőséget tud felkínálni tanulóinak. A nyelvtanárnak így az eddigieknél is nagyobb felelőssége van arra nézve, hogy az általa tanított nyelvet annak minden értékével közvetítse a diákok felé. Az egyéni motivációt növelendő nem elég arra törekedni, hogy az egyéni képesség és készség figyelembevételével differenciáljunk a tanulók között, hanem a nyelvet annak kultu-

rális ismertetőjegyeivel kell közvetítenünk a tanulók felé. Írásomban az olasz mint második idegen nyelv tanítását helyezem a középpontba az akkulturáció – „*Az idegen kultúra elsajátítása az akkulturáció.*” (Holló, 2008, p. 154) –, az országismeret és az interkulturális kommunikáció szempontjából.

ORSZÁGISMERET ÉS AZ ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY

A régi (2012. évi NAT-ra¹ épülő) és az új (2020. évi NAT-ra² épülő) élő idegen nyelv érettségi vizsgakövetelmény Közös Európai Referenciakeret (KER) nyelvi szintjeiben nincs különbség, tehát az új vizsgakövetelmény alkalmazásának kezdetétől – 2022. január 1-től – ugyanúgy középszinten B1 (küszöbszint), emelt szinten B2 (középszint) az elvárt tudásszint.³ A témakörökön belül azonban történt néhány változás. Az új vizsgakövetelményekből már kivett elemek az *Ember és társadalom* témakörön belül középszinten a *Női és férfi szerepek*, valamint a *Vásárlás, szolgáltatások (posta)* (utóbbi a *Gazdaság* témakörön belül szerepel *Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank)*, *online szolgáltatások igénybevétele* címmel); emelt szinten az *Előítéletek, társadalmi problémák és azok kezelése*, illetve *A fogyasztói társadalom, reklámok* (ez utóbbi *Üzleti világ, fogyasztás, reklámok* címen benne van a *Gazdaság* témakörben).

Az új vizsgakövetelményekben érintett elemek (*feketével kiemelve*) középszinten a *Kulturális és sportesemények* (témakör: *Szabadidő, művelődés, szórakozás*); a fentebb említett *Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank)*, *online szolgáltatások igénybevétele* (témakör: *Gazdaság*); emelt szinten *Célnyelvi ország néhány főbb látnivalója* (témakör: *Utazás, turizmus*).

Az emelt szintű vizsgakövetelményben megjelenő új altémakör is mutatja, hogy a célnyelvi ország turisztikai – kulturális jellemzőinek bizonyos szintű ismerete alapvető. Hogy az új NAT mennyire erősen épít az interkulturális kompetenciára, az 1. táblázatban kiemelem azon altémaköröket, melyekben konkrétan megjelenik a *külföldi iskolák, más ország*, illetve *célnyelvi ország* – esetünkben Olaszország – mint kötelező hivatkozás.

1 A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, 2012. június 4.

2 A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról, 2020. január 31.

3 Élő idegen nyelv: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktat/erettsegi/vizsgakovetelmenyek2017/elo_idegen_nyelv_vk.pdf
Élő idegen nyelv: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktat/erettsegi/vizsgakovetelmenyek2024/elo_id_nyelv_2024_e.pdf

1. táblázat

A célnyelvi ország jellemzőinek bemutatása az emelt szintű vizsgakövetelményben

Témakör	Altémakör
Iskola	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Iskolatípusok és iskolarendszer Magyarországon és más országokban</i> • <i>Hasonló események és hagyományok külföldi iskolákban</i>
A munka világa	<i>A munkavállalás körülményei, lehetőségei itthon és más országokban</i>
Életmód	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Az étkezési szokások hazánkban és más országokban</i> • <i>Ételspecialitások hazánkban és más országokban</i>
Utazás, turizmus	<i>Célnyelvi országok főbb látnivalója</i>
Gazdaság	<i>Pénzkezelés a célnyelvi országokban</i>

Megjegyzem, mindez nem azt sugallja, hogy a középszintű vizsgán nem várható el és nincs szükség országismereti tudásra. Csupán kiemeltem, mely tárgykörökben van hangsúlyos szerepe a hazai és a célországbeli hasonlóságok és különbségek elemzésére. Ez is bizonyítja, elkerülhetetlen országismereti témákkal foglalkozni. Az is egyértelmű azonban, hogy egy nyelvtanár sem tart úgy órát, hogy annak ne lenne bármilyen vonatkozása az olasz hétköznapiakra. A tanulók nem vagy alig ismerik az olasz kultúrát, ezt nekünk kell közvetíteni a tanórákon. Az akkulturáció folyamata úgy érvényesülhet, hogy a nyelvi és az akkulturációs szint kölcsönös egymásra hatását megpróbáljuk erősíteni: „*Minél jobban ismerjük a célkultúrát, minél jobban elmerülünk benne, annál jobban haladunk a nyelvtanulással is, hiszen a sikeres nyelvhasználat további fejlődésre motivál. De a kölcsönhatás az ellenkező irányban is hat: minél jobban beszéljük a nyelvet, annál könnyebb elmerülni a célkultúrában, és további kulturális ismereteket szereznii.*” (Holló, 2019, p. 30). Ez önmagában már azt a motivációs erőt is mutatja, mellyel a tanuló kedvet kap a kultúra megismeréséhez a célnyelv ismeretének növelése céljából.

A megvalósítás érdekében azonban természetesen nem rugaszkodhatunk el a tanterv (keret-tanterv, helyi tanterv) előírásaitól. Milyen jellemzőket kell figyelembe vennünk?

- Az olasz nyelv a legtöbb iskolában második idegen nyelv. Intézményünkben heti 3 órában tanulják a diákok. Ugyan a helyi tantervünk alapján a 11. évfolyamon a szabadon választható órakeret terhére az olasz nyelv óraszámja is 1 tanórával növekedhetne, azonban a fenntartói engedélyhez megfelelő létszámú nyelvi csoport szükséges. Esetünkben emiatt az angol nyelv kapja meg.
- A 12. évfolyam végére a tanulóknak A2 nyelvi szintre kell eljutniuk.
- Az A2 nem az érettségi vizsga szintje, tehát a heti 3 órából véve a B1 középszintű érettségi vizsgaszintet sem érik el a tanulók. Az emelt szintű érettségi vizsgához kiváltképp nem elég az óraszám (tehát 11. évfolyamtól – amennyiben bármilyen szinten érettségi vizsgát kíván tenni a tanuló – szükség van további órák felvételére).

• A tanterv óraszámával együtt megadja a kötelező témaköröket, melyek között találjuk (mind 9-10, mind 11-12. évfolyamon) az interkulturális témákat. Ezek keretében, mint fejlesztési feladatok és ismeretek, a tanulóknak ajánlatos ismerni a célnyelvi ország főbb országismereti jellemzőit. Javasolt feladat például az olasz és a magyar iskolák jellemzőinek bemutatása.⁴

• A kerettanterv további témaköreiben is megjelenik a két ország közötti összehasonlítás. Ez mutatja az interkulturális kompetencia szükségességét.

Az interkulturális kompetencia vonatkozásában megemlítenődik a KER 2018. évi változásai (Finzi, 2019). Azon túl, hogy bevezették a pre-A1 szintet, valamint pontosabban meghatározták a középszint fogalmát (A2+, B1+), a 21. század változásaihoz igazodva a kommunikatív kompetenciák terén hangsúlyt kapott a közvetítés, az interkulturális kompetencia és az online interakció. A részletes változásokat a 2018-ban megjelent *Common European Framework of Reference For Languages: Learning, Teaching, Assessment (Companion Volume With New Descriptors)* tartalmazza.⁵ Az új, 2018. május 22-i ajánlásban *competenza in materia di consapevolezza ed espressione culturali (A kulturális tudatosság és kifejezőkészség kompetenciája)* címen szerepel a megfogalmazott kompetenciaterület.⁶

AZ OLASZ MINT MÁSODIK IDEGEN NYELV

Az új Nemzeti Alaptanterv (NAT) bevezetésével szinte egyidőben jelent meg a korábbi *Nuovo Progetto italiano* (2016) tankönyvsorozat legújabb, *Nuovissimo Progetto italiano* (2020) címet viselő felújított, naprakész változata (köznevelési tankönyvjegyzéken szereplő, intézményünk által használt sorozat), szinte minden oldalon egy-egy országismereti vonatkozással. A tanítás egyik eszköze – jelen esetben a tankönyv és a munkafüzet – így valóban egy autentikus elemeket tartalmazó könyvcsalád, ami azonban kiegészítésre szorul az érettségi vizsgakövetelmények előírása miatt. A gimnáziumi oktatáshoz esetlegesen e sorozatnál adekvátabb, s tankönyvjegyzéken nem szereplő könyvek saját költségen szerezhetők be.

Tanulóink szinte kivétel nélkül teljesen kezdőként kezdik tanulni a nyelvet a 9. évfolyamon. Hogy az akkulturáció szempontjából milyen szintű tudással zárják a 12. év végét, egyéni képességek / készségek, motiváció kérdése is. Holló Dorottya (Holló, 2008, p. 158-159) Enyedi utazó metaforáját (a metafora azt a párhuzamot szemlélteti, miszerint ahogy változik egy utazó tudása egy célnyelvi kultúra megismerését tekintve utazásai során, úgy mélyül el a nyelvtanuló nyelvtudása a nyelvtanulás folyamán) emeli ki, ami alapján ha saját tanulóinkkal állítom párhuzamba a kultúra- és nyelvtanulás állomásait, akkor az akkulturáció szintjét nézve legtöbbjüket a „nyelvi turista” és a „nyelvi túlélő” szintje közé állítanám. Élvezik a tanulást, tapasztalatot szereznek a célnyelv jellegzetességeiről. A középhaladók már látják az anyanyelv és a célnyelv rendszere közötti különbséget (viszonylag hamar felismerik), s éppen ebből adódóan sokan nehézség-

4 Az olasz nyelv kerettanterv javaslatát a Studio Italia Olasz Nyelviskola bocsátotta rendelkezésre az olasz nyelvet tanítók számára. In: <https://olasznyelviskola.hu/kerettanterv>

5 In: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

6 RACCOMANDAZIONE DEL CONSIGLIO del 22 maggio 2018 relativa alle competenze chiave per l'apprendimento permanente. In: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018Ho604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018Ho604(01))

be ütköznek, amikor nem tudják az anyanyelvük logikájával értelmezni a célnyelvet. Enyedi megfogalmazása alapján (Enyedi, 2000 idézi Holló, 2008) sokan ekkor adják fel a tanulást. Úgy vélem, ez ma már árnyaltabb, éppen a mai tanulóknak megadatott változatos tanulási körülmények miatt. A nyelvi kulturális sokkot jobban fel tudják dolgozni tanórán kívüli keretekben is (internetes kapcsolatok, diákcsera-program, külföldi utazások), hiszen a nyelvvel való kapcsolatuk intenzívebb, ezáltal könnyebben átlendül az esetleges nehézségeken. Érdekességgént jegyzem meg, hogy a tanulóknál például egyértelműen megfigyelhető az a folyamat is, hogy a válasz előbb jut eszükbe angol (intézményünkben minden tanulóknak kötelező tanulnia; többségük első idegen nyelvként és magasabb óraszámban) mint olasz nyelven. Keresik azokat az angol kifejezéseket, melyekbe bele tudnak kapaszkodni, viszont sok esetben az angol nyelvi transzfer inkább egy hibaforrás. Azon tanulók azonban, akik szükségét érzik az árnyalt nyelvhasználatnak, céljaik vannak az olasz nyelvvel (nyelvvizsga, verseny, Olaszországban tanulni/dolgozni), például a kötelező óraszámokon túl iskolai délutáni órákkal (amennyiben ez biztosítható), magántanárral, otthoni tanulással, akár külföldi nyelvtanfolyam látogatásával képesek eljutni a „nyelvi bevándorló”, azaz az erős középhaladó és haladó szintjére. Ezt leginkább azon diákok esetében tapasztalom, akik az angol nyelven kívül (melyből több esetben 15 éves koruk körül elérik a C1-es szintet) egyéb nyelveket is tanulnak önszántukból.

KULTÚRATANÍTÁS

Az idegennyelv-oktatás folyamatában a nyelvtanítás része a kultúra megismertetése. Azonban felvetődik a kérdés, a kultúra mely területeit emeljük ki, milyen mélységben tárgyaljuk azt, mennyi időt szánunk / mennyi idő jut a célnyelvi ország és saját országunk kultúrájának összevetésére. Lehet-e egyáltalán úgy megtanítani valamilyen kulturális elemet, hogy azt ne vetítsük ki saját kultúránkra? Kolb modelljét emelem ki (Kolb, 1984 idézi Holló, 2008, pp. 162–163), mely szerint a kultúratanításnak két fő fázisa a kulturális elem megismerése és annak feldolgozása. Utóbbin értendők az elemzés, az általánosítás és az alkalmazás szakaszai. A kulturális elem megismerése történhet szöveg, kép, filmrészlet, saját élmény alapján. Nyelvi szintű megvalósulása lehet egy történet elmesélése, összefoglalása, egy jelenség leírása. A feldolgozási folyamatban az elemzés során nyílik lehetőség az anyanyelvi és a célnyelvi kultúra szokásaiban rejlő különbségek felfedezésére. Ennek nyelvi megnyilvánulási formájaként Kolb a megbeszélést, az összehasonlítást, az érvelést és az indoklást említi. Az alkalmazás során (például szerepjáték) a tanulók gyakorolják a megszerzett ismereteket, mindezt a szükséges nyelvi elemekkel.

AZ ÉTKEZÉS TÉMA FELDOLGOZÁSÁNAK LEHETŐSÉGE

Példának több szempontból a *Nuovissimo Progetto italiano 1b* (Marin, 2020a) kötetének 6. fejezetét (*A cena fuori*, pp. 5–18) emelem ki. Az étkezés ugyanis az egyik leghétköznapibb és az egyik legkedveltebb, akár egy nyaralás során felhasználható, gyakorlatias témakör. Ahogy Elke Nicole Kappus (Kappus, 2015, pp. 20–21) is fogalmaz, a tankönyvszerzők tisztában vannak az olyan hétköznapi témák mint étkezés, *bevásárlás, táplálkozás* népszerűségével, így ezek kihagyhatatlanok

a tankönyvek repertoárjából; az ételek, nyelvek és kultúrák kétségtelenül jó hármast alkotnak ahhoz, hogy egy másik országról tanuljunk. Az ételek és a nyelvek kulturális mutatók, melyek lehetővé teszik mind a közös mind az eltérő jellemzők feltárását. Sokáig a nemzeteket egy-egy étellel kötötték össze: az olaszok és a tészta, a németek és a burgonya, a svájciak és a raclette. Még a modern globalizált világunkban is minden nép megőrzi származási országának specialitásait. A nyelvek, az ételek, a szokások és az életstílus visszavonhatatlanul a származással van szoros kapcsolatban. Ma nemzetek kontinuumáról beszélünk, melyek saját történelmük, nyelvük és kultúrájuk alapján különböznek egymástól, s válnak nemzetük kulturális hírnökévé. Ha tehát mindezt az olasz nemzetre vetítjük, akkor az olasz ember olasz nyelven beszél, gondolkodik és érez, s 'olaszul' étkezik, annak minden jellemzőjével együtt.

Utalva az olasz mint második idegen nyelv tantárgy kerettantervére, az interkulturális témák köréből az étkezés témát érintő javasolt tevékenységek az *olasz/magyar étkezési szokások, tipikus ételek; kvíz különböző országok étkezési szokásairól; leírás készítése/receptek – magyar vagy olasz specialitás?*; „kritika” írása egy étteremről.

Az érettségi vizsga témaköreit tekintve az Életmód magában foglalja középszinten *Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás)*; *Étkezési szokások a családban; Ételek, kedvenc ételek; Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben; emelt szinten Az étkezési szokások hazánkban és más országokban; Ételspecialitások hazánkban és más országokban tárgyköröket. Amennyiben a 2024. májusi írásbeli érettségi vizsgafeladatsort vizsgáljuk meg, szembetűnő, hogy a négy összetevőből háromban valamilyen módon szerepel az étkezés: Olvasott szöveg értése: *Una pizza lunga di mezzo chilometro*; Nyelvhelyesség: *Come preparare spaghetti aglio olio e peperoncino?*; Hallott szöveg értése: *Il primo caffè 100% siciliano*. A feladatokban együttesen jelennek meg a nyelvi és a kulturális elemek.*

A tankönyv 6. fejezete tehát minden szempontból szükséges és alapvető információkat tartalmazó egysége a könyvnek. Ezt alátámasztandó a fejezet C alpontjának (*Da I due fratelli*) az említett Kolb-modell alapján történő lehetséges feldolgozását mutatom be a 2. táblázat segítségével.

2. táblázat

Kolb-modell alapján történő tananyagfeldolgozás

A tanulás fázisai	A tanulás fázisainak leírása	Nyelvi lehetőségek
A kulturális elem megismerése	Új jelenség: <ul style="list-style-type: none"> olasz éttermi étlap hogyan rendeljünk Téma bevezetése: <ul style="list-style-type: none"> egyéni élmények Olaszországban / magyarországi olasz étteremben étlap felépítésének tanulmányozása párban / tanárral 	Hallás utáni értés: <ul style="list-style-type: none"> A tanulók egy éttermi párbeszédet hallgatnak meg, ahol Lucia és Claudio ételt rendel. Feladat: jelöljék az étlapon a rendelt ételeket-italokat.
A kulturális elem feldolgozása		
Elemzés	<ul style="list-style-type: none"> Az étlapon kiemelni a már ismert ételeket-italokat. Tanári segítséggel elemezni az étlapot / a hallott szöveget (például tészta mint első fogás jelenik meg az olaszoknál). A párbeszéd alapján a rendelés kifejezéseinek megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> A hallás utáni értés mindkét feladatának ellenőrzése. Pincér kérdései / A válaszokban használt kifejezések a 4. feladat segítségével. A 3. és az 5. feladat alapján példamondatok gyártása. Összehasonlítani az olasz és a magyar éttermek étlapjának felépítését.
Általánosítás	Összefoglalás: a diákok fogalmazzák meg az illusztráció és a hallottak alapján az ismérveket.	<ul style="list-style-type: none"> A párbeszéd összefoglalása olasz nyelven. Az ételek kategorizálása. Miért érdemes olasz étterembe látogatni? – saját vélemény kifejtése.
Alkalmazás	Szerepjáték	Tankönyv által megadott feladat (5.b): <ul style="list-style-type: none"> párbeszéd a pincér és a vendég között rendelés felvétele Páros feladat <ul style="list-style-type: none"> étlap kínálta ételek közül mit kóstolna meg (<i>vorrei provare ...</i>)

Második idegen nyelvként a tanulóknak az A2-es szintre kell eljutniuk, de többen érettségi vizsgát / nyelvvizsgát kívánnak tenni (vagy csak egyszerűen motiváltak, s szeretnének a nyelvvel foglalkozni), amelyhez valamilyen módon az alapórákhoz további tanórákat / lehetőséget kell biztosítani. Ennek megfelelően a tananyagot is ki kell egészíteni (ahogy a 6. fejezetet is, például a saját országunkra vonatkozólag), mely feladat a tanárra hárul. Az internetes lehetőségek (videók, feladatlapkészítés, egyéb) és a magyar piacon fellelhető olasz nyelvű segédkönyvek ugyan megkönnyítik a munkát, ennek ellenére mindez meglehetősen időigényes feladat. A 3. táblázat

ban néhány példát sorolok fel az étkezés témakörhöz felhasználható segédanyagokhoz, eltekintve az internetes forrásoktól. Amennyiben a felhasznált könyv megadta az adott téma / fejezet / feladat nyelvi szintjét, azt jelöltem a cím mellett. A teljes könyvre vonatkozó nyelvi szinteket minden esetben a könyv címével együtt a tanulmány végén szerepeltetem.

3. táblázat

Segédanyag az „étkezés” témakörhöz

Téma / Fejezet / Feladat címe	Könyvre hivatkozás	Oldalszám
<i>Le parole del cibo (A1)</i>	Gallina, 2022	pp. 24–28.
<i>Buon appetito!</i>	Mazzotta, 2017	pp. 98–103
<i>Mangiare (A2)</i>	Ciulli & Proietti, 2006	pp. 36–40.
<i>L'italiano per la cucina</i> (teljes könyv témája)	Porreca, 2017	p. 144
<i>La cucina</i>	Cremonesi & Bellini, 2018	pp. 82–91.
<i>Unità 10</i>	Moni & Rapacciuolo, 2017	pp. 53–54, 57.
<i>Abbina le immagini ai nomi di cose da mangiare</i>	Tartaglione, 2018	p. 100.
<i>Mangiare e bere</i>	Bertoni & Nocchi, 2003	pp. 58–65.
<i>Che cosa mangiamo?(A2-B1)</i>	Turra, 2017	pp. 80–87.
<i>Cibo, piatti, piatti preferiti / Mangiare alla mensa, al ristorante, ad un ristorante fast-food</i>	Tóth, 2021	pp. 95–119.
<i>Mangiare in Italia</i>	Medaglia & Medaglia, 2021	pp. 78–83.

A nyelvtanítás célja, hogy a tanuló életszerűbben tudja használni az elsajátított nyelvi elemeket a kultúra megismerésével. A pragmatikai kompetencia, azaz „a beszélőnek az a képessége, hogy a megnyilatkozásait az adott szociokulturális helyzetnek, a társadalmi elvárásoknak megfelelően hozza létre, valamint megnyilatkozásait úgy formálja meg, hogy azzal elérje a célját, azaz a hallgató a szándékolt illokúciós erőt tulajdonítsa neki, és annak megfelelően cselekedjen” (Bándli, 2014, p. 39), fejlesztése alapvető feladat. A párbeszéd kulturális tartalma, a beszédminták, kulturális töltetű képek nem csupán országismereti tudnivalókat adnak, hanem kommunikációs készségfejlesztésre is szolgálnak. Mindezen jellemzőket – s példaként egy másik témakört érintve – a *Nuovissimo Progetto italiano 1a* (Marin, 2020b, pp. 78–79) kötetének 5. fejezetének B pontja (*Viaggiare in treno*) is tartalmazza (vonatjegyről kérdések alapján információk leolvasása; hallás utáni értés: képek és párbeszéd összeapárosítása; párbeszéd (információkérés, kaulauz, utasok); párbeszéd kiegészítése; szituációs játék).

Ugyan egy tanmenet tervezésében nem az egyéni tanulási célokat vesszük figyelembe, de az étkezés és az *utazás* témakörökből vett példák mutatják, hogy az egyes évfolyamokra központilag előírt elérendő célok tükrében számos olyan általános interkulturális elemmel találkozhat a tanuló, melyet egy célnyelvi környezetben hasznosítani tud.

FELMÉRÉS A CÉLNYELVI ORSZÁG KULTÚRÁJÁRÓL

A tanórák során hangsúlyt fektetünk a nyelvi tudás folyamatos mérésére dolgozatok, szóbeli számonkérések formájában. A csupán országismereti információkra irányuló feladatok nem mérési, sokkal inkább motivációt növelő céllal kerülnek beépítésre.

A 2023/2024-es tanév tavaszi szemeszterében a 12. évfolyam olasz nyelvet tanuló diákjainak – saját és egy vidéki gimnázium egy-egy, heti 3 órás végzős csoportjának, összesen 28 főnek – állítottam össze két feladatsort a célkultúrához kapcsolódóan. Ez a kérdéssor sokkal inkább arra irányult, hogy felmérjem, milyen országismereti információkra emlékeznek a tanulók a majd négy tanév távlatában, valamint mennyire tudnak önállóan (tehát nem a felkínált lehetőségek-ből választva) emlékezni a tanultakra. A tanulók két kérdéssort töltöttek ki, melyek kitöltésének sorrendjét fontosnak tartottam. Elsőként kérdéseket kellett megválaszolniuk / utasításnak megfelelően felsorolni példákat. Minthogy az önálló válaszadás nehezebb, jobban kell a saját, önálló ismeretre hagyatkozni. A második kérdéssor ugyanezeket a kérdéseket tartalmazta (nem tudták előre a tanulók), de feleletválasztós formában. A választási lehetőségek irányítják a tanulót, s kellő tudással könnyebben eszébe jut(hat) a válasz. A feladatlapok két egymást követő tanórán kerültek kitöltésre. Ugyanazon tanulónak ugyanazt a jeligét kellett használnia mindkét feladatlapon, hogy a két munka összehasonlítható legyen. A jelige használatának az volt a célja, hogy a diák érdeklődően álljon neki a feladatlap kitöltésének, s ne ellenőrzési kényszert érezzen. A feladatok szórakoztatók, ugyanakkor tanulságosak legyenek.

A kérdéssort a *Nuovissimo Progetto italiano 1a* (Marin, 2020b) / *1b* (2020a) kötetének fejezetei alapján (az 1a tankönyv bevezető részétől (p. 5) az 1b tankönyv 9. leckéjéig bezárólag (p. 64)) állítottam össze. A 15 kérdést mindkét esetben magyar nyelven (ellentétben a szokásos tanórai dolgozatokkal, amelyekben olasz a munkanyelv) adtam meg. Míg az első kérdéssorban a tanulótól függött, olasz vagy magyar nyelven írja-e a választ (néha könnyebb volt nekik olasz nyelven, mint a magyar megfelelőt használni), addig a második kérdéssorban olasz nyelven adtam meg a választási lehetőségeket. Kivételt képez az utolsó két feladat. A rendezők és filmek összepárosítása feladat azonos a két feladatlapban; mindkét esetben a filmek nevét olasz nyelven adtam meg. Az utolsó feladat annyiban tér el a két feladatsorban, hogy az elsőben a híres festményt / épületet / teret a megadott képekkel kellett összepárosítani, míg a másodikban a város vagy a festő nevével.

Összességében elmondható, hogy néhány tanuló kivételével mindenkinek a második feladatlapot sikerült eredményesebben kitöltenie. Nyilvánvalóan ennek egyrészt lehet az az oka, hogy felismerték a kérdéseket az első feladatlapról, s annak kitöltése során elgondolkodtak a válaszon, így a feleletválasztós kérdéssornál könnyebben tudták kiválasztani a helyesnek vélt megoldást. Másrészt pedig éppen a második feladatsor jellegéből adódik az esetleges könnyebbség, mivel csakis az előre megadott válaszlehetőségekre kellett koncentrálni.

A 4. táblázatban egy-egy példával illusztrálom a két feladatlap közötti különbséget.

4. táblázat

Feladatlapok témakörei

Témakör	1. feladatlap	2. feladatlap
a térsza története	Hogy hívják azt a nápolyi pizzakészítőt, aki 1889-ben elkészítette a híressé vált Margherita pizzát?	Hogy hívják azt a nápolyi pizzakészítőt, aki 1889-ben elkészítette a híressé vált Margherita pizzát? Marco Esposito – Raffaele Esposito – Edoardo Esposito
étkezés	Képzeld el, hogy olasz étterembe mész. Írj 1-1 tipikus olasz előételt, illetve első fogást!	Képzeld el, hogy olasz étteremből az 1-1 tipikus olasz előételt, illetve első fogást! Antipasti: Caprese di mozzarella di bufala / Filetto di manzo irlandese alla griglia con cicoria spadellata e patate dorate / Pistacchio Sicilia Primi: Prosciutto crudo San Daniele gran riserva con bufala e chips di pane al pomodoro / Risotto con zucchini / Cannoli siciliani
filmek és rendezők	Rendező és film párosítása mindkét feladatsorban. példa: Roberto Benigni – La vita è bella	
közlekedés	Írj két olasz várost, ahol van metróközlekedés!	A felsoroltak közül melyik az a két olasz város, ahol van metróközlekedés? Napoli – Palermo – Firenze – Milano – Bari – Venezia
láttnivalók	Párosítsd az elnevezéseket a képekhez! Leonardo da Vinci: La Gioconda – Firenze: Il Ponte Vecchio – Siena: Piazza del Campo – Verona: Il balcone di Giulietta – Firenze: Il Duomo	A felsorolt láttnivalókat (La Gioconda – Il balcone di Giulietta – Il Duomo – Il Ponte Vecchio – Piazza del Campo) kellett a várossal/festővel (Firenze, Siena, Leonardo da Vinci, Verona, Firenze) összepárosítani.
régiók – székhelyek	Hány régiója van Olaszországnak?	Hány régiója van Olaszországnak? a.16 b.19 c.20 d.17
ünnepek	Írj két olyan ünnepet (nemzeti ünnep vagy hagyományhoz kötött / egy városra jellemző), melyet kizárólag Olaszországban ünnepelnek / tartanak!	Húzd alá azt a két ünnepet (nemzeti ünnep vagy hagyományhoz kötött / egy városra jellemző), melyet kizárólag Olaszországban ünnepelnek / tartanak! Festa della Repubblica (il 2 giugno) – Natale (il 25 dicembre) – Epifania (il 6 gennaio) – Regata Storica (la prima domenica di settembre)

A feladatsorok az alábbi témaköröket érintették: a tézsza története, étkezés, filmek és rendezők, látnivalók, régiók-székhelyek, ünnepek. Ha az eredmények szempontjából nézem a kérdésekre kapott válaszokat, akkor a következő sorrendet tudom felállítani: étkezés – látnivalók – közlekedés – ünnepek – régiók-székhelyek – a tézsza története – filmek és rendezők. A tanulók a legtájékozottabbak az étkezés témakörében voltak, mely várható volt, hiszen számos olasz élelmiszeripari termékkel találkozhatnak itthon is, olasz kávézóba / pizzériába járhatnak, így ki is próbálhatják az olasz ételspecialitásokat. Hogy hol étkezhetnek Olaszországban, arra tipikusan könnyebb volt nekik az olasz kifejezéseket használniuk (*trattoria, osteria, bar ...*). Ugyancsak az olasz nyelvet/helyesírást helyezték előtérbe az éttermi fogások (*spaghetti alla bolognese*), a kávéfajták (*cappuccino, ristretto*) (amely elnevezésekkel hazai viszonylatban is találkozunk) vagy a régiók-székhelyek (*Lazio-Roma*) említésekor. A diákok visszacsatolásából az derült ki, hogy tetszett nekik az első feladatsor, de meglepődtek, mennyi minden nem jut eszükbe, holott emlékeznek rá, hogy foglalkoztunk vele. A második feladatsort – annak ellenére, hogy nem feltétlen a saját elvárásuknak megfelelően sikerült – megoldhatóbbnak találták.

Az a célom, hogy a jelenlegi csoportjaimban – ahogy a témakörökből vagy egy-egy új nyelvtani elemből ismétlő órákat tartunk – országismereti összefoglalót is beépítsek hasonló jellegű írásbeli formában, amelynek keretében az év során érintett kulturális ismereteket ismételjük a tanulókkal. Nem csupán a *Conosciamo l'Italia* fejezetek, hanem a leckék egyéb feladatai (párbeszéd, hallás utáni értés) is számos lehetőséget és részletes foglalkozást kínál egyrészt a nyelvi és kulturális elemek összekapcsolására, másrészt csakis országismereti információk megbeszélésére.

ÖSSZEGZÉS

A mai modern nyelvoktatás számos forrásból meríthet lehetőséget ahhoz, hogy minél autentikusabb környezetben mutakozzék meg a nyelv és annak jellemzői minden tanuló számára. A tanár kultúraközvetítő szerepe egyre hangsúlyosabbá vált a központi előírásokban elvárt követelmények miatt, s a napjainkra jellemző, határokon átívelő kapcsolatok fokozott intenzitása is új kihívást jelent mind a nyelvtanulók, mind a nyelvtanárok számára. A nyelvhelyesség, a szókinccs és a benne rejlő kulturális jellemzők, továbbá a célnyelvi országot oly sajátossá tevő, a szó szoros értelmében vett kulturális elemek sokasága egy átfogó, naprakész (többek között gondoljunk a szókészlet állandó változására) tudást igényel a tanár részéről. Ehhez azonban a tanárnak ugyanúgy motiválnak kell lennie mint a diáknak.

IRODALOM

A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. (2012. június 4.). *Magyar Közlöny*, (66) 10635–10847.

https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf (2025.01.16.)

A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. (2020. január 31.). *Magyar Közlöny*, (17)

- 290–446. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399aobed1985dbof/megtekintes> (2025.01.16.)
- Bándli, J. (2014). A pragmatikai kompetencia fogalma a nyelvoktatásban. *THL2*, 34–43. https://epa.oszk.hu/01400/01467/00011/pdf/EPA01467_thl2_2014_1_034-043.pdf (2025.03.20.)
- Bertoni, S., & Nocchi, S. (2003). *Le parole italiane (A1-C1)*. Alma Edizioni.
- Ciulli, C., & Proietti, A. (2006). *Da zero a cento (A1-C2)*. Alma Edizioni.
- Council of Europe. (2018). COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE FOR LANGUAGES: LEARNING, TEACHING, ASSESSMENT (COMPANION VOLUME WITH NEW DESCRIPTORS). <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> (2025.01.10.)
- Cremonesi, G., & Bellini, P. (2018). *I come Italia (B1-B1+)*. ELI Edizioni.
- Élő idegen nyelv. (2017). https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettsegi/vizsgakovetelmenyek2017/elo_idegen_nyelv_vk.pdf (2025.01.11.)
- Élő idegen nyelv. (2021). https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettsegi/vizsgakovetelmenyek2024/elo_id_nyelv_2024_e.pdf (2024.12.11.)
- Finzi, A. (2019). *Che competenze richiede l'Europa?* https://www.klett-sprachen.de/downloads/23418/Italienisch_3A_5FChe_5Fcompetenze_5Frichiede_5F1_g2Europa_3F/pdf?srsltid=AfmBOorJxJM8dR14Nnltuospb80qRUzZ6p1eGZOoxJ78RoMCpHiTYfj9 (2024.12.16.)
- Gallina, F. (2022). *Hai la mia parola*. Loescher Editore.
- Holló, D. (2008). *Értsünk szót! Kultúra, nyelvhasználat, tanítás*. Akadémiai Kiadó.
- Holló, D. (2019). *Kultúra és interkulturalitás a nyelvórán*. http://www.kre.hu/nyelvezet/images/hollo_dorottya_2019.pdf
- Kappus, E. N. (2015). Von Speisen und Sprachen: Inter- und transkulturelles Lernen im Fremdsprachenunterricht. *Babylonia*, 1., 20–27. http://babylonia.ch/fileadmin/user_upload/documents/2015-1/Baby_1_2015_wlinks.pdf (2025.01.10.)
- Marin, T. (2020a). *Nuovissimo Progetto italiano 1b*. Edizioni Edilingua.
- Marin, T. (2020b). *Nuovissimo Progetto italiano 1a*. Edizioni Edilingua.
- Marin, T., & Magnelli, S. (2016). *Nuovo Progetto italiano 1a*. Edizioni Edilingua.
- Mazzotta, C. (2017). *Italiano in pratica. (A1–A2)*. Alma Edizioni.
- Medaglia, C., & Medaglia, F. (2021). *Nuovo spazio civiltà (A2–B1)*. Loescher Editore.
- Moni, A., & Rapacciuolo, M. (2017). *Scriviamo insieme! 2. (B1–B2)*. Edizioni Edilingua.
- Porreca, S. (2017). *L'italiano per la cucina (A2–B1)*. ALMA Edizioni.
- RACCOMANDAZIONE DEL CONSIGLIO del 22 maggio 2018 relativa alle competenze chiave per l'apprendimento permanente. (2018). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)) (2025.01.05.)
- Studio Italia, O. (dátum nélkül.). Az új Nemzeti Alaptantervhez kapcsolódó olasz nyelvi kerettantervek. <https://olasznyelviskola.hu/kerettanterv> (2024.12.10.)
- Tartaglione, R. (2018). *Le prime 3000 parole italiane (B1-B2)*. Alma Edizioni.
- Tóth, Z. (2021). *Olasz szóbeli gyakorlatok érettségizőknek és nyelvvizsgázóknak*. Oktatási Hivatal.
- Turra, E. (2017). *Azione! Imparare l'italiano con i video. (A1-B2)*. Loescher Editore.